

Михайло КУЗЬМУК

здобувач освітньо-професійної
програми «Фінансова грамотність», ЗУНУ

Олександр ДЕПУТАТ

здобувач освітньо-професійної
програми «Фінансова грамотність», ЗУНУ

Науковий керівник – к. е. н., професор, професор кафедри
менеджменту, публічного управління
та персоналу ЗУНУ Євген КАЧАН

СОЦІАЛЬНА РОЛЬ І ПРОФЕСІЙНА ІДЕНТИЧНІСТЬ ПЕДАГОГА В ОСВІТНЬОМУ СЕРЕДОВИЩІ

У сучасній педагогічній науці особистість трактується як поєднання природжених (біологічних) та набутих (соціальних) чинників. Біологічні зміни в організмі людини не лише впливають на її поведінку, але й формують стиль життя. Сформований спосіб життєдіяльності людини визначається її мотивацією, інтересами, життєвими орієнтирами та цілями, тобто соціальними чинниками, що формують її зовнішній і внутрішній образ. Особистість водночас є продуктом соціального розвитку та живим біологічним організмом.

Особистість слід розглядати як цілісну психічну систему, здатну до творчого освоєння соціального досвіду та включення індивіда у суспільні взаємини. Всі якості особистості формуються і виявляються у процесі діяльності та міжособистісного спілкування. Її важливою рисою є соціальна визначеність – вона набуває рис, що пов'язані з життям у суспільстві, серед інших людей.

Розвиток особистості завжди відбувається через подолання суперечностей, що виникають у процесі виховання та навчання. Серед таких суперечностей можна виокремити:

- конфлікт між новими потребами, що з'являються внаслідок діяльності;
- невідповідність між зростаючими фізичними та духовними можливостями дитини і вже існуючими формами взаємодії;
- розбіжність між суспільними очікуваннями і фактичними особливостями особистості.

Ці суперечності долаються шляхом переходу на вищий рівень розвитку, що забезпечується активною участю особистості в діяльності. Відтак, становлення особистості – це складний, довготривалий і часто суперечливий процес, на який впливають такі чинники, як соціальне середовище, взаємодія з однолітками і дорослими, зокрема – з педагогами.

Суттєву роль у цьому процесі відіграє педагог, особливо його особистісна позиція. Позиція педагога охоплює систему його ставлень до професійної діяльності, навколишнього світу, учнів, і є джерелом педагогічної активності. З одного боку, вона формується під впливом вимог і очікувань суспільства, а з іншого – спирається на внутрішню мотивацію: особисті цінності, переконання, ідеали та світогляд самого педагога.

Особистість учителя виявляється у його соціальній орієнтації, громадянській активності та стилі взаємодії з учнями. Авторитет викладача складається з двох компонентів: професійної ролі та індивідуальних особистісних якостей. У сучасних умовах особистість педагога має значний вплив на формування світогляду і ціннісних орієнтацій студентів. Найбільш значущими якостями сучасного педагога є: емпатія, щирість, відкритість, вміння розуміти інших, розвиток інноваційного мислення, чуйність, гуманізм та соціальна зрілість.

Соціальна позиція педагога формується на основі індивідуальної системи поглядів, переконань і цінностей, що починають складатися ще в період навчання у загальноосвітньому закладі. Одним із головних компонентів особистості фахівця, що визначає її цілісність, готовність до професійної діяльності та характер взаємодії з іншими, є професійно-ціннісна орієнтація. Вона виявляється як особливе ставлення вчителя до своєї професії, до учнів, до самого себе і ґрунтується на широті та глибині його духовних і моральних засад, що проявляються у професійних видах діяльності.

Оскільки виховна діяльність завжди передбачає особистісну взаємодію, педагог, усвідомлюючи свою роль, не завжди здатен раціонально пояснити власні дії чи бездіяльність. Його професійна позиція формується під впливом багатьох чинників, серед яких

ключовими є: система професійних переконань, індивідуально-психологічні риси, темперамент і характер.

Для ефективного спілкування та продуктивної взаємодії зі студентами педагог повинен володіти певними психологічними якостями та комунікативними здібностями. Зокрема, йдеться про вміння контролювати емоційний стан, вираз обличчя, інтонацію голосу, стримувати емоції, а також про високий рівень мовленнєвої культури, багатий словниковий запас, зацікавленість у взаємодії з аудиторією та використання різноманітних форм впливу – від переконання до навіювання [2, с. 42].

Педагогічна позиція – це результат осмислення суті виховного процесу, показник професійної зрілості та рівня готовності до взаємодії з дітьми чи молоддю. Це внутрішнє налаштування педагога, яке визначає його поведінку у різних педагогічних ситуаціях. Обрана позиція зумовлює характер реакцій педагога під час спілкування зі студентами, формуючи стиль його професійної діяльності.

Отже, професійна позиція педагога є одним із ключових чинників впливу на формування особистості здобувачів освіти. Вона виражає єдність свідомих переконань і практичних дій, а також є способом реалізації його базових цінностей. Через педагогічну позицію розкривається особистість самого вчителя, його соціальні орієнтири, громадянська активність і професійна ідентичність. Вибір тієї чи іншої ролі в освітньому процесі безпосередньо залежить від індивідуальних і професійних якостей педагога.

Список використаних джерел:

1. Чуприна Ю. А. Професійний розвиток науково-педагогічних працівників: теоретичний аспект. *Правові новели*. 2020. № 10(2). С. 166-171.
2. Яковенко О. І. Підвищення кваліфікації педагогічних та науково-педагогічних працівників: міжнародні аспекти. *Науковий вісник Південноукраїнського національного педагогічного університету імені К. Д. Ушинського* - Scientific bulletin of South Ukrainian National Pedagogical University named after K. D. Ushynsky: наук. журнал. Одеса : ПНПУ ім. К. Д. Ушинського, 2021. № 1 (134). С. 41-47.